

CONTROVERSIARUM
DE SUMMO PONTIFICE

LIBER QUINTUS

DE POTESTATE PONTIFICIS TEMPORALI.

CAPUT I.

Proponitur questio de potestate temporali.

Restat postrema pars disputationis de Pontifice, quæ est de potestate ipsius temporali, de qua quidem questione tres inveniuntur auctorum sententiæ. Prima est, summum Pontificem jure divino habere plenissimam potestatem in universum Orbem terrarum, tum in rebus Ecclesiasticis, tum in politicis. Ita docent Augustinus Triumphus in Summa de pot. Eccles. quest. 1. art. 1. Alvarus Pelagius lib. I de planctu Eccles. cap. 13. et multi Jurisconsulti, ut Ostiensis in cap. Quod super his, de voto et voti redempt. Panormitanus in cap. Novit, de iudiciis; Sylvester in Summa de peccat. verbo Papa, §. 2. et alii non pauci. Quin etiam Ostiensis ulterius progreditur. Docet enim, per Christi adventum omne dominium Principum infidelium translatum esse ad Ecclesiam, et residere in summo Pontifice, ut Vicario summi et veri Regis Christi; et ideo posse Pontificem regna infidelium jure suo donare quibus voluerit Fidelium.

Altera non tam sententiâ quam hæresis in altero extremo posita duo docet. Primo, Pontificem ut Pontificem et jure divino nullam habere temporalem potestatem, nec posse ullo modo imperare Principibus sæcularibus, nedum eos regnis et principatu privare, etiamsi illi privari alioqui mereantur. Secundo docet, non licuisse Pontifici aliis-

que Episcopis accipere temporale dominium, quod nunc habent in quasdam urbes et provincias, sive ejusmodi dominium donatum eis fuerit, sive illud usurpaverint: prohibet enim jus divinum, uni homini gladium spirituales et temporales simul committi. Ita docent heretici omnes hujus temporis, ac præcipue Calvinus lib. IV Instit. cap. 11. §. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14. et Petrus Martyr in cap. XXIII ad Rom. ac Brentius in Prolegom. cont. Petrum a Soto; Magdeburgenses autem Cent. I, lib. II, cap. 4. col. 433. ponunt inter notas Antichristi, quod Pontifex duos gladios gerat, undecumque illos habuerit. Ac deinde Centuria VIII, IX, X et XI. cap. 10. in vitis Pontif. de hoc maxime eos reprehendunt.

Tertia sententiâ media, et Catholicorum Theologorum communis, Pontificem ut Pontificem non habere directe et immediate ullam temporalem potestatem, sed solum spirituales; tamen ratione spiritualis habere saltem indirecte potestatem quandam, eamque summam, in temporalibus. Ita Hugo de S. Victore lib. II de Sacram. p. 2. cap. 4. quem sequitur Alexander Alensis 3. part. Sum. q. XL. m. 3. et 4. p. q. 10. in explicat. can. Missæ, in illud: Et pro Rege N. item S. Bonaventura in lib. de Eccles. Hierarch. par. II, cap. 1. Durandus in lib. de orig. jurisdict. q. 3. in fine. Petrus ab Aliaco in q. de re sumpta, utrum Petri Ecclesia Fide confirmetur. Joannes de Parisio in tract. de potestate regia et papali, cap. 6 et 7. Jacobus Almain in tract. de sup. pot. Eccles. cap. 6. Gabriel Biel explicat. canonis Missæ, lect. 23. Henricus de Gandavo, quodlib. VI, q. 23. Joan. Driedo lib. II de libert. Christ.

cap. 2. Joan. de Turcremata lib. II Sum. cap. 113 et seq. Albertus Pighius lib. V hierarch. Eccles. Thomas Waldensis lib. II doct. Fid. art. 3. cap. 76, 77, 78. Petrus de Palude in lib. de pot. Eccles. Cajetanus in Apol. cap. 13. ad 8. Franciscus Victoria relect. 1. q. 6. de pot. Eccles. Dominicus a Soto in IV. dist. 25. quæst. 2. art. 1. Nicolaus Sanderus lib. II, cap. 4. visib. Monarch. Navarrus Relect. in cap. Novit. de Judic. Notab. tertio, Antonius Cordubensis lib. I, quæst. 57. dab. 3. et alii plurimi.

De S. Thoma, quid senserit, non est tam certum. Nam in fine II. sent. dicit, in Papa esse apicem utriusque potestatis. Tamen in cap. XIII ad Rom. dicit, clericos exemptos a tributis privilegio Principum secularium: et 2. 2. quæst. XL. art. 2. dicit, Praelatos posse disponere de bellis solum quatenus ordinantur ad bonum spirituale, qui est finis potestatis ipsorum. Ex quibus colligitur, eum non dissentire a cæteris Theologis.

Nos ergo tria tractabimus. Primo ostendimus, Pontificem jure divino non habere directe temporalem potestatem. Secundo habere eum aliquo modo, id est, ratione suæ spiritualis Monarchiæ, summam potestatem etiam temporalem. Tertio, non esse contra jus divinum, quod Episcopi habeant etiam actu, et directe jurisdictionem temporalem in urbes et provincias sibi donatas a Regibus, vel alio justo titulo acquisitas.

CAPUT II.

Papam non esse Dominum totius Mundi.

Quod ad primum attinet, tria ordine probabimus. Primo, Papam non esse Dominum totius Orbis. Secundo non esse Dominum totius Orbis Christiani. Tertio, non esse Dominum ullius provinciæ, aut oppidi, nullamque habere jure divino jurisdictionem mere temporalem. Primum docet expresse Joannes de Turcremata lib. II Sum. de Eccles. cap. 113: « Papa, inquit, non sic est dicendus habere jurisdictionem in temporalibus jure Papatus, ut dicendus sit totius orbis dominus. » Sic etiam Franciscus Victoria re-

lect. 1. de pot. Eccles. quæst. 6.: « Papa, inquit, non est orbis Dominus. » Idem alii docent, et probatur. Papa non est Dominus earum provincialium, quas obtinent Infideles; nam in primis Dominus Joan. ult. solum oves suas Petro commisit: Infideles autem non sunt oves. Deinde, non potest Papa judicare Infideles. I. Cor. V: *Quid ad me de his, qui foris sunt, judicare?* (1) Denique, Infideles Principes sunt veri et supremi Principes suorum regnorum; nam dominium non fundatur in gratia, aut Fide, sed in libero arbitrio et ratione: nec descendit ex jure divino, sed ex jure gentium; ut patet ex eo quod Deus approbat regna gentium in utroque Testamento. Daniel II: *Tu es Rex regum, et Deus celi dedit tibi regnum et imperium etc.* Matth. XXII: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* Nota, *Reddite*, non donate, quæ sunt Cæsaris, id est, quæ jure illi debentur: et Rom. XIII: *Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal etc.* (2) Et jubet ibidem etiam propter conscientiam obedire Principibus Ethnicis: at certe non tenemur in conscientia obedire illi qui non est verus Princeps.

Si igitur non est Papa Dominus earum provincialium, quas obtinent Infideles; sequitur, eum non esse Dominum totius Mundi, nisi eæ provinciæ ad Mundum non pertinere dicantur. Dicent: tenemur obedire Principibus infidelibus, quia omnes Principes sunt Vicarii Papæ. At contra: nam Papa non vellet habere tales vicarios, et si posset, libenter daret regna Infidelium Principibus fidelibus. Ridiculum autem est, dedisse Deum Papæ jus in regna totius Mundi, et non dedisse illi unquam facultatem utendi ejusmodi jure.

At, inquit: Papa est Monarcha spiritualis in toto Orbe terrarum; et tamen nunquam potuit exercere hunc principatum in toto Orbe terrarum. Respondet: Papam dici Monarcham spirituales in toto Orbe, non quod præsit omnibus hominibus, qui sunt in toto Orbe, sed quod præsit omnibus Christianis toto Orbe diffusis. Et rursus etiam ex hypothesi, nimirum, quia si totus Mundus converteretur ad Fidem, toti Mundo plane spirituali jurisdictione Papa præset. Denique quod jus habeat mittendi per totum Orbem terræ prædicatores Evangelii.

At Alexander VI divisit Orbem nuper in-

ventum Regibus Hispaniæ et Lusitaniæ. Respondet: non divisit ad eum finem, ut Reges illi proficerentur ad debellandos Reges infideles novi Orbis, et eorum regna occupanda, sed solum ut eo adducerent Fidei Christianæ prædicatores, et protegerent ac defenderent cum ipsis prædicatores, tum Christianos ab eis conversos: et simul ut impediret contentiones et bella Principum Christianorum, qui in illis novis regionibus negotiari volebant. Vide Cajetanum 2. 2. qu. LXXVI. art. P. Victoriam relect. de jure belli, et Sotum lib. IV de just. et jure, qu. 2. art. 2. et in IV. sent. d. 5. q. un. art. 10. ad arg. 5.

CAPUT III.

Papam non esse Dominum totius Orbis Christiani.

Jam vero, quod secundo loco propositum fuit, non esse Papam Dominum totius Orbis Christiani, docet Hugo de S. Victore lib. II de Sacram. par. II. cap. 4.: « Terrena, inquit, potestas caput habet Regem: spiritualis potestas habet summum Pontificem. » Et clarior Joann. Driedo lib. II de libert. Christ. cap. 2.: « Christus, inquit, cum præfecit Petrum universali Ecclesiæ pastorem, non simul dedit illi imperium temporale super universam Ecclesiam, neque enim abstulit Imperatoribus et Regibus sua regna, neque item voluit, ut omnis potestas regalis, proinde ac Ecclesiastica debeat derivari et descendere ex potestate Petri. » Eadem est aliorum multorum sententia, et probatur Primum. Quia si res ita se haberet, et quidem jure divino, ut volunt, deberet id constare ex Scripturis, aut certe ex Apostolorum traditione: ex Scripturis nihil habemus, nisi datas Pontifici claves regni colorum; de clavibus regni terrarum nulla mentio fit; traditionem Apostolicam nullam adversarii proferunt. Præterea, Christus non abstulit, neque auferret regna illis quorum erant; nam Christus non venit destruere ea quæ bene se habebant, sed perficere; ergo quando Rex fit Christianus, non perdit regnum terrenum, quod jure obtinebat, sed acquirit novum jus ad regnum æternum: alioqui obsesset Regibus Christi beneficium, et gratia naturam

destrueret. Et confirmatur ex hymno Sadrili, quem tota Ecclesiâ publice canit:

Hostis Herodes impie
Christum venire quid times?
Non eripit mortalia,
Qui regna dat cælestia.

Item si Papa est Dominus totius Orbis Christiani supremus; ergo singuli Episcopi sunt Principes temporales in oppidis suo Episcopatu subjectis; siquidem id quod est Papa in Ecclesia universa, est quilibet Episcopus in particulari: id est, sicut Papa est verus Pastor et Caput Ecclesiæ Universalis: ita Episcopus est verus Pastor et caput Ecclesiæ particularis; sed non negamus majorem esse potestatem Papæ in universam Ecclesiam, quam sit Episcopi in particularem. At Episcopos esse dominos urbium, quarum sunt Episcopi, nec adversarii concedunt, et est aperte falsum. Unde Ambrosius in Orat. de tradend. Basil.: « Si tributum, inquit, petit Imperator, non negatur, agri Ecclesiæ solvunt tributum. » Et infra: « Tributum Cæsaris est? non negatur. Ecclesia Dei est, Cæsari utique non debet addici. » Et in epist. Athanasii ad solitar. vit. agent. Hosius Episcopus ait Imperatori: « Tibi Deus Imperium, nobis autem ea quæ sunt Ecclesiæ Christus commisit. »

Denique probatur ex confessione Pontificum. Leo epist. 38. ad Martian. fatetur, Imperatorem Martianum a Deo ad Imperium esse electum, et epist. 43. ad eundem, fatetur, auctorem imperii Martiani Deum esse. Et similia in omnibus fere epistolis ad Theodosium, Martianum, et Leonem sibi invicem succedentes Imperatores scribit. Gelasius in epist. ad Anastas. Imp. quæ habetur etiam in Decr. dist. 96. can. Duo sunt: « Duo sunt, inquit, Imperator Augustus, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra Pontificum et regalis potestas, etc. » Ubi notandum est, Gelasium non loqui solum de executione, sed de ipsa potestate et auctoritate, ne dicant adversarii (ut solent) Papam quidem habere utramque potestatem, sed executionem aliis demandare.

Gregorius lib. II, epist. 61. ad Mauric.: « Potestas, inquit, super omnes homines dominorum meorum pietati cælestis data est. » Et clarissime Nicolaus in epist. ad Michael.: « Nolite præjudicium Dei Ecclesiæ irrogare. Illa quippe nullum imperio vestro præjudi-

(1) I. Cor. V. 12. — (2) Dan. II. 37; Matth. XXII, 21; Rom. XIII, 7.

cium infert. » Et infra : « Idem mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, sic actibus propriis et dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discrevit, ut et Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, et Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus uterentur. » Hic etiam Pontifex non de sola executione, sed de potestate et dignitate loquitur.

Præterea Alexander III, cap. Si duobus, §. denique, extra de appellat. rogatus an appellatio a iudice sæculari ad Papam teneat, respondet : « Tenet quidem in his, qui sunt nostre temporali jurisdictioni subjecti: in aliis vero secundum juris rigorem credimus non tenere. » Item cap. Causam 2, extra qui filii sint legit. : « Nos attendentes, inquit, quod ad regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus iudicare, etc. »

Denique Innocentius III, cap. Novit, de iudic. « Cum, inquit, jurisdictionem propriam non sufficimus explere, cur alienam usurpare vellemus ? » Ubi Pontifex usurpationem alienæ jurisdictionis appellat, si temporalem jurisdictionem in regno Francorum tentaret assumere. Et infra, non intendimus iudicare de Feudo, cujus ad ipsum spectat iudicium, sed decernere de peccato, cujus ad nos pertinet sine dubitatione censura. Idem cap. Solutæ, extra de major. et obed. : « Ad firmamentum, inquit, cæli, hoc est, universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo luminaria magna, id est, duas instituit dignitates, quæ præest diebus, id est, spiritualibus, major est, quæ vero carnalibus, minor, ut quanta est inter solem, et lunam, tanta inter Pontifices, et Reges differentia cognoscatur, etc. » Ubi nota, quemadmodum non est idem Sol, Sol, et Luna : et sicut Lunam non instituit Sol, sed Deus : ita quoque non esse idem, Pontificatum et Imperium, nec unum ab alio absolute pendere. Idem, cap. Per venerabilem, extra qui filii sint legit. dicit, Pontificem solum in patrimonio Ecclesiæ plenam habere in temporalibus potestatem : in aliis vero regionibus non item, et ibidem : « Cum Rex, inquit, superiorem in temporalibus minime recognoscat, sine juris alterius læsione in eo se jurisdictioni nostræ subji-

cere potuit, in quo videretur aliquibus, quod per seipsum (non tanquam patet cum filiis, sed tanquam princeps cum subditis) potuit dispensare. Tu autem nosceris aliis subjacere, unde sine ipsorum forsitan injuria, nisi præstaret nobis assensum, in hoc subdere te non posses. »

CAPUT IV.

Papam non habere ullam mere temporalem jurisdictionem directe jure divino (1).

Superest nunc, ut demonstremus, Papam directe nullius loci esse Dominum temporalem jure divino. Quod expresse docet Joannes de Turrecremata lib. II, de Eccles. cap. 114. Cajetanus in Apol. par. II. cap. 13, ad 8, et Navarrus in cap. Novit, Notab. 4. verba Cajetani hæc sunt : « Potestas Papæ directe est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis : ideo sua potestasti duo conveniunt, primo quod non est directe respectu temporalium ; secundo, quod est respectu temporalium in ordine ad spiritualia. » Id vero hæc ratione manifeste probatur. Christus, ut homo, dum in terris vixit, non accepit, nec voluit ullius provincie vel oppidi mere temporale dominium : summus autem Pontifex Christi vicarius est, et Christum nobis representat, qualis erat dum hic inter homines viveret ; igitur summus Pontifex ut Christi Vicarius, atque adeo ut summus Pontifex est, nullius provincie vel oppidi habet mere temporale dominium.

Utraque propositio hujus ratiocinationis probanda est. Ac primum Prima ipsa propositio explicanda et probanda est. Nam ex hoc falso principio, quod Christus homo fuerit Rex temporalis, nati sunt duo contrarii errores : hinc enim deducunt quidam tanquam ex præcipuo fundamento : Papam qui est Christi Vicarius, esse Regem et Pontificem simul : e contrario autem Wiclefistæ (ut refert Waldens. lib. II. doct. Fid. art. 3, cap. 76.) ex hoc eodem principio dedu-

(1) Hæc distinctio de potestate in temporalia directe, vel indirecte habetur etiam apud Gloss. cap. Novit, de iudic. c. de feudo, quam etiam sequitur Innocentius ibidem, ubi dicit, Papam non iudicare de feudo directe, secus indirecte ratione peccati.

cant, Reges esse Pontificibus majores, et digniores, quia Reges sunt Vicarii Christi Regis et Pontifices Vicarii Christi Pontificis. Christus autem magis Rex fuit, quam Pontifex, nam descendit ex tribu regia Judæ, et familia David, non ex tribu Levi, et familia Aaronis, ac proinde hæreditaria successione fuit Rex, non Pontifex.

Ut igitur explicetur, et probetur hoc principium, aio, Christum fuisse quidem semper ut Dei Filium Regem, et Dominum omnium creaturarum eo modo quo est Pater ejus, sed hoc regnum æternum esse, et divinum, et nec tollere dominia hominum, nec posse Pontifici convenire : fuisse præterea Christum ut hominem Regem omnium hominum spirituales, et habuisse potestatem amplissimam spirituales in omnes tam Fideles, quam Infideles in ordine ad salutem æternam, ita ut posset eos obligare ad Fidem, et Sacramenta sua suscipienda : potuisse quoque per suam spirituales potestatem disponere de omnibus rebus temporalibus, prout expedire iudicabat ad finem suum spirituales : futurum etiam post diem iudicii hoc spirituales Christi regnum etiam sensibile et manifestum et ita inchoatum esse gloriam hujus regni in ipso capite nostro Christo, quando a mortuis resurrexit ; ceterum hoc etiam non esse regnum temporale, qualia sunt nostrorum Regum, nec posse Pontifici communicari, quia præsupponit resurrectionem : potuisse denique Christum hominem, si voluisset, et si expedire sibi visum fuisset, accipere regiam auctoritatem ; tamen noluisse, et proinde usu accepisse, nec habuisse non solum executionem dominii et regni, sed nec auctoritatem, vel potestatem regni illius temporalis ; id quod probatur. Nam si habuit, vel ex hæreditaria successione, vel ex electione, vel jure belli, vel dono speciali Dei : omne enim regnum aliquo horum modorum acquiritur, vel hæreditate, vel electione populi, vel jure belli, vel dono superioris.

Non habuit Christus homo regnum hæreditarium : nam etsi descendit ex familia regia ; tamen non constat, an ipse esset magis proximus Davidi, quam alii multi, qui de eadem familia erant : et præterea tunc regnum erant ablatum a familia David, idque Deo volente, qui etiam prædixerat ex Jeeho-

nia familia, unde Christus descendit, nullum futurum Regem, nimirum temporalem, eo modo quo fuerat David, et alii ejus successores, Hierem. XXII. de Jechonia sic legimus : *Hæc dicit Dominus, scribe virum istum sterilem, virum qui ex diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, et potestatem habeat ultra in Juda (1).* Constat autem ex Matthæi I. Christum descendere ex isto Jechonia.

Ex quo manifeste sequitur, Christum non potuisse regnum temporale habere successione hæreditaria, nisi falsa esset prophetia, quæ disertis verbis prædixerat fore, ut nemquam deinceps haberet potestatem in Juda de posteris Jechonia. Nec potest ponderari : posteros Jechoniae habuisse jus regni, non tamen de facto sedisse in solio David. Nam ad quid illius jus, quo nunquam usuri erant ? Et confirmatur ex Patribus. Nam Hieronymus in hunc locum, et Ambrosius lib. III. in Luc. cap. 1. quærunt, quomodo non pugnet hæc prophetia Hieremie cum prophetia Gabrielis Archangelis, qui Luc. I. ait : *Dabit et Dominus Deus sedem David patris ejus? (2).* Et respondent, ideo non pugnare, quod Hieremias loquitur de regno temporali et carnali, Gabriel de regno spirituali atque æterno. Quibus consentit Augustinus lib. XVII. De Civit Dei cap. 7. ubi ait : « Qui populus regnum fuerat amissurus, Christo Jesu Domino nostro. Non carnaliter, sed spiritualiter regnatura. »

Non etiam Christus fuit Rex temporalis titulo electionis, ut patet ex illo Lucae XII. : *O homo quis me iudicem constituit, aut divisorem inter vos (3),* hoc est, neque Imperator, neque Respublica me iudicem elegit. Et ex illo Joan. VI. : *Cum cognovisset, inquit, Joannes, quia venturi essent, ut raperent eum, et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus (4).* Apparet ergo eum noluisse acceptare electionem suam in Regem.

Sed nec jure belli fuit Rex temporalis : nam bellum ejus non fuit cum Regibus mortalibus, sed cum Principe tenearum, ut patet ex Joan. XII. : *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras. Et Coloss. II. Expoliam principatus, et potestates traducit confidenter palam triumphans illos in seipso. Et I. Joan. III. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvent opera Diaboli (5).* Ergo jure belli acquisivit

(1) Jerem. XXII, 30. — (2) Luc. I, 32. — (3) Luc. XII, 14. — (4) Joan. VI, 15. — (5) Joan. XII, 31; Coloss. II, 15; I. Joan. III, 8.

Christus sibi regnum spirituale, ut regnet ipse in cordibus nostris per Fidem, et gratiam ubi antea regnabat Diabolus per vitia et peccata.

Quod denique non fuerit Rex temporalis dono Dei speciali, patet ex illo Joan. XVIII. *Regnum meum non est de hoc Mundo.* Et ibidem: *Regnum meum non est hinc* (1). Ut enim exponunt Patres, Chrysostomus, Theophylactus, Cyrillus et Augustinus in hunc locum, et Ambrosius lib. III. in Luc. prope fin. Dominus his verbis liberare voluit Pilatum a suspitione, qua credere poterat, se regnum temporale Judæorum affectasse. Itaque sensus est: « Ego quidem Rex sum, sed non eo modo, quo Cæsar et Herodes; nam regnum meum non est de hoc Mundo, id est, non constat honoribus, opibus, potentia Mundana etc. » Et confirmatur hæc ratio, primo testimonio plurimorum Auctorum: id enim docet S. Thomas in cap. XVIII. Joannis, S. Bonaventura in lib. de paupert. Christi, et in Apol. paupert. Augustinus de Ancona de potestate Ecclesie, quest. I. art. 9. Cornelius Jansenius in illud Luca: Dabit ei Dominus sedem David, Adamus Sashout in cap. IX. Isaie; Thomas Waldensis lib. II. doctr. Fid. cap. 76, 77, et 78; Alvarus Pelagius lib. II. de planctu Eccles. art. 57. Durandus tract. de orig. jurisdict. quas. 3. Joannes Driedo de dogmat. Eccles. lib. III. cap. 4. par. I. Abulensis in cap. XX. Matth. quest. 67. Albertus Pighius lib. V. de Eccles. hierarch. cap. 3. Adrianus Finus in flagello Jud. lib. V. cap. 6. Victoria relect, I. de pot. Eccles. Sotus lib. IV. de just. et jure, q. 4. Bartholomæus Medina in 3. p. quest. LIX. art. 4. Navarrus in cap. Novit, Notab. 3. num. 96. Denique fere omnes Interpretes in illud Joan. XVIII: *Regnum meum non est de hoc Mundo.* Confirmatur secundo, nam Christus nunquam exercuit in hoc Mundo regiam potestatem: venit enim ministrare, non ministrari; et judicari, non judicare; ergo frustra accepisset regiam auctoritatem; frustra enim est potentia, quæ nunquam regidit in actum.

Respondent: Christus exercuisse hanc potestatem, quando eiecit de templo ementes oves et boves, Joan. II. At in primis eiecere de templo aliquos, non est Regis officium, sed Sacerdotum. Nam si Sacerdotes ipsum Regem, nempe Oziam vi de templo

ejecerunt, II. Paralip. XXVI. quanto facilius mercatores quosdam ejicere potuissent? Sed præterea sciendum, Christum non eiecisse illos homines ex templo, quasi pontificia, vel regia potestate, sed more Prophetarum zelo quodam divino, quo Phineas occidit scortatores, et Elias Prophetas Baal; et præterea Judæi Domino dicebant: *Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?* hoc est, unde sciemus te esse Prophetam, et a Deo missum cum tali potestate.

Confirmatur tertio eadem ratio. Nam auctoritas regia non erat Christo necessaria, neque utilis, sed plane supervacanea et inutilis; nam finis adventus ejus in Mundum, erat redemptio humani generis: ad hunc autem finem non erat necessaria temporalis potestas, sed solum spiritualis; siquidem per ipsam spirituales poterat etiam disponere de rebus temporalibus omnibus eo modo, quo judicabat expedire ad humanam redemptionem. Quod autem inutilis fuisset Christo talis potestas mere temporalis, ex eo intelligi potest, quod Christus debuit hominibus persuadere contemptum gloria, dicitur, opum, et omnium rerum terrenarum, quibus tamen maxime affluunt Reges hujus Mundi: *Qui enim mollibus vestuntur, in domibus regum sunt* (2).

Confirmatur quarto ex eo quod Christus fuit vere pauper, non solum quoad usum, sed etiam quoad dominium, ut ex Scripturis probat S. Bonaventura in lib. de pauper. Christi. Quod etiam definiit Nicolaus III. cap. Exiit; de Verb. signific. in 6. ubi dicit, Christum docuisse verbo et exemplo paupertatem Religiosorum, quæ caret omni dominio. Clemens etiam V. in Clement Exivi, de verb. signific. dicit, Christum fuisse exemplar celestis vite, qualis describitur in regula S. Francisci. Neque his repugnat Joan. XXII. in Extravag. Quia quorundam; nam contendit quidem Joannes, Christum habuisse aliquando loculos, et dominium in communi cum Apostolis earum pecuniarum, quæ ipsis dabantur in elemosynam; at non negat, aliquando Christum nihil habuisse, nec in communi; et aperte docet, Christum exemplo docuisse vitam religiosam, quæ caret omni dominio saltem in particulari. Quod si Christus caruit aliquando omni dominio; quomodo fuit semper Dominus temporalis omnium rerum?

Confirmatur Ultimo ex eo, quod omnia fere loca Scripturæ, ubi de regno Christi agitur, intelligi debent necessario de regno spirituali et æterno; ac proinde non potest ex Scripturis deduci, ullum fuisse Christi regnum temporale. Psal. II. agitur de regno Christi, ubi dicitur: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo*; sed ibidem subditur: *Prædicans præceptum ejus, ut ostendatur regnum spirituale.* Item Dan. II. *In diebus regnorum illorum suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur.* Luc. I: *Et regni ejus non erit finis* (1).

At regna temporalia non sunt æterna, et si Christus fuit Rex Judæorum humano more, dum vixit in terris; certe desiit eo modo regnare, quando ad Patrem ascendit. Quomodo ergo regni ejus non erit finis? Et cum idem regnum occupatum fuerit paulo post a Romanis, deinde a Sarraenis, et nunc a Turcis teneatur; quo pacto impletum est quod dixit Daniel, et regnum ejus alteri populo non tradetur? Non igitur Christus Rex fuit temporalis Judææ, sed Rex spiritualis Ecclesie; cujus regni figura fuit regnum temporale Davidis et Salomonis; hæc enim ratione dedit Christo Pater sedem David patris sui, ut regnaret in domo Jacob in æternum.

Sed jam explicanda est assumptio primi argumenti. Dicimus igitur, Papam habere illud officium quod habuit Christus, cum in terris inter homines humano more viveret; neque enim Pontifici possumus tribuere officia, quæ habet Christus ut Deus, vel ut homo immortalis et gloriosus, sed solum ea, quæ habuit ut homo mortalis. Quia enim Ecclesia ex hominibus constans, indiget capite visibili, et more humano vivente; ideo Christus quando desiit more humano vivere, id est, post resurrectionem, reliquit Petrum loco sui, qui nobis exhiberet illam Christi gubernationem visibilem et humanam, quam Ecclesia habuerat ante Christi passionem; et patet ex illis verbis, Joan. XX: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos* (2).

Adde, quod neque habet Pontifex omnem potestatem prorsus, quam habuit Christus ut homo mortalis. Ille enim, quia Deus et homo erat, habuit quamdam potestatem, quam dicunt excellentiæ, per quam præerat tam Fidelibus, quam Infidelibus; Papæ autem solum oves suas, id est Fideles, commi-

sit. Præterea Christus poterat Sacramenta instituere, et miracula facere propria auctoritate, quæ non potest Pontifex. Item poterat absolvere a peccatis sine Sacramentis, quod Papa non potest. Solum ergo Pontifici illam potestatem communicavit, quæ puro homini communicari poterat, et quæ necessaria erat ad gubernandos ita Fideles, ut sine impedimento vitam æternam consequi possent. Sequitur igitur evidenter ex eo, quod Christus, ut homo mortalis, non habuit ullam temporalem regnum, nec Pontificem ut Christi Vicarium tale aliquod regnum habere.

CAPUT V.

Solvuntur argumenta contraria.

Sed occurrunt quidam, atque objiciunt. Primo verba Domini, Matth. XXVIII: *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra* (3); hinc enim colligi videtur, Christum habuisse spirituale et terrenum regnum; utriusque autem regni claves Petro attribuit, ut Nicolaus ait in epist. ad Mediolan. et habetur in Decr. dig. 22. can. Oves: « Christus, inquit, B. Petro vitæ æternæ clavigero terreni simul et celestis Imperii jura commisit. »

Respondeo: potestatem, de qua hic loquitur Dominus, non esse potestatem temporalem, ut Regum terrenorum, sed vel tantum spirituales, ut B. Hieronymus et B. Anselmus exponunt, qui hunc esse volunt sensum eorum verborum: *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra*, id est, ut sicut in cælo Rex sum Angelorum, ita per Fidem regnem in cordibus hominum, vel (ut addit Theophylactus) esse potestatem quamdam summam in omnes creaturas, non temporalem, sed divinam, vel divinæ simillimam, quæ non potest communicari homini mortali.

Ad testimonium Nicolai dico: hunc habere sensum, Christus Petro terreni simul et celestis Imperii jura commisit, id est, Christus Petro concessit, ut quod ille solveret aut ligaret in terris, esset solutum aut ligatum et in cælis. Allusit enim Nicolaus ad verba Domini Matth. XVI. Nec possumus aliter

(1) Joan. XVIII. 36. — (2) Matth. XI. 8.

(1) Psal. II. 6; Dan. II. 44; Luc. I. 33. — (2) Joan. XXI. 17. — (3) Matth. XXVIII. 18.

exponere, nisi velimus Nicolaum II repugnare Nicolao I, qui in epist. ad Mich. diserte docet, Christum distinxisse actus, officia, et dignitates Pontificis et Imperatoris, ne aut Imperator jura Pontificis, aut Pontifex jura Imperatoris presumeret usurpare.

Secundo obijciunt Scripturam Luc. XXII, ubi Dominus duos gladios Petro concedit. Cum enim discipuli dicerent: *Ecce duo gladii hic*; Dominus non ait, nimis est, sed *satis est*. Quare B. Bernardus lib. IV de Consider. et Bonifacius VIII in Extravag. Unam sanctam, de major. et obed. ex hoc loco deducunt, Pontificem duos gladios ex Christi institutione habere.

Respondeo: ad litteram nullam fieri mentionem in eo loco Evangelii de gladio spirituali, vel temporali Pontificis, sed solum Dominum illis verbis admonere voluisse discipulos, tempore passionis suae in his angustiis, et metu ipsos futuros fuisse, in quibus esse solent, qui tunicam vendunt, ut emant gladium; ut ex Theophylacto, alisque Patribus colligitur. Porro B. Bernardus et Bonifacius Papa mystice interpretati sunt hunc locum, nec volunt dicere, eodem modo habere Pontificem gladium utrumque, sed alio, et alio modo, ut postea exponemus.

Tertium argumentum. Omnes lites et contentiones, tam spirituales, quam temporales ad iudicium summi Pontificis pertinent; nam id habetur expresse Can. Quicumque litem, et Can. Quicumque contentiones. XI. quaest. 1.

Respondeo: ex illis Canonibus priorem esse Theodosii Imperatoris, qui ex pietate non ex debito id honoris Ecclesiae detulit. Praeterea non soli Romano Pontifici, sed omnibus Episcopis eo canone datum esse, ut iudicare possent civiles causas, quae ad ipsos afferrentur. Denique, jam esse abrogatum per alios canones, ut Glossa ibidem asserit. Posteriorem canonem, perspicuum est, non esse Principis alicujus, qui posset leges condere, sed particularis Episcopi, incertaeque auctoritatis; et propterea notari per vocem *Palaea*: et praeterea posset intelligi sano modo, id est, de omnibus contentionibus, quae non possunt terminari per saeculares Iudices, quia nimirum vel Iudex non vult administrare justitiam, vel altera pars non vult parere; tunc enim causae devolvuntur ad iudicium Ecclesiae per viam correctionis fraternae, ut Innocentius III recte docet, cap. Novit, de iudic.

Quartum argumentum. Vacante Imperio, summus Pontifex in administratione succedit, et Imperiali utitur potestate, donec alius fuerit Imperator electus, ut habetur ex Innocentio III, cap. Licet, de for. compet. et ex Conc. Viennen. Clement. Pastoralis, de sent. et re jud. ergo signum est, Imperatoriam potestatem a summo Pontifice tanquam a summo temporali Principe dimanare.

Respondeo: Pontificem succedere Imperatori vacante Imperio, non in omnibus rebus, sed solum in auctoritate iudicandi, et terminandi eas causas quae a solo Imperatore iudicari solent, et quae non patiuntur facile moram. Ratio autem hujus non est, quia Pontifex sit summus Princeps temporalis, sed quia causae omnes, quae non possunt definiti per temporales iudices, devolvuntur ad iudicem spirituales, ut infra dicemus, et jam ex parte dicimus.

Argumentum postremum. S. Thomas in lib. III de regim. Princ. cap. 10 et 19, affirmat, summum Pontificem jure divino habere spirituales et temporales potestates in toto Orbe terrarum, ut supremum totius Mundi Regem, adeo ut etiam tales omnibus Christianis possit imponere, et civitates ac castra destruere, pro conservatione Christianitatis. Idem etiam S. Thomas in II. sent. dist. 44. prope finem, dicit: in Papa esse apicem utriusque potestatis, spiritualis et temporalis. Sequuntur autem S. Thomam plurimi alii Doctores, ut haec sententia communis apud Theologos dici possit. Respondeo: non sine causa viri aliqui docti dubitant de Auctore librorum de regimine Principum, qui habentur inter Opuscula S. Thomae; nam non esse S. Thomam eorum librorum auctorem multa ostendunt, sed praecipue id quod habetur in lib. III, cap. 20. de successione Adolphi et Alberti Imperatorum: scribit enim auctor eorum librorum, suo tempore id accidisse, ut Adolphus Rodolpho, et Albertus Adolpho succederet. Constat autem S. Thomam obiisse anno salutis 1274, Adolphum vero successisse Rodolpho anno 1292, et Albertum Adolpho anno 1299, neque in his temporum supputationibus ullae sunt Chronologorum dissensiones. Fieri igitur non potest, ut S. Thomas eorum librorum sit auctor, cum tot annis ante Adolphi et Alberti Imperii in opera migraverit, nisi forte ista narratio in opere S. Thomae ab aliquo alio postea inserta fuerit. Sed quicumque eorum librorum Auctor

fuerit, non videtur a sententia nostra dissidere, nisi forte in modo loquendi. Quamvis enim aliquando dicat, summum Pontificem in temporalibus omnibus potestatem habere; tamen multis in locis explicat ipse se, ac docet, potestatem summi Pontificis proprie, per se, et directe spirituales esse, sed per eam disponere posse de rebus temporalibus omnium Christianorum, cum id requiritur ad finem spiritualis potestatis, cui subordinantur fines temporalium omnium potestatum. Sic igitur loquitur lib. I, cap. 14: «Hujus ergo Regni (spiritualis videlicet, quod Christus instituit) ministerium, ut a terrenis essent spiritualia distincta, non terrenis Regibus, sed sacerdotibus est commissum, et praecipue summo Sacerdoti successori Petri, Christi Vicario, Romano Pontifici, cui omnes Reges populi Christiani oportet esse subditos, sicut ipsi Domino Jesu Christo: sic enim ei, ad quem finis ultimi cura pertinet, subdi debent illi, ad quos pertinet cura antecedentium finium, et ejus imperio dirigi.» Haec ille. Qui clarissime distinguit regna terrena, quae habent pro fine pacem temporalem a regno spirituali Christi et ejus Vicarii, quod pro fine habet vitam aeternam. Rursus idem Auctor I. III, c. 13: «Satis, inquit, apparet, quod dominium Christi ordinatur ad salutem animae, et ad spiritualia bona, licet a temporalibus non excludatur, eo modo quo ad spiritualia ordinantur.» Idem in eodem I. III, c. 15: «Est, inquit, et alia ratio, quare Dominus noster statum humilem assumpsit, quamvis Dominus Mundi, ad insinuandam videlicet differentiam inter suum et aliorum Principum dominium: quamvis enim temporaliter esset Dominus Orbis, directe tamen ad spirituales vitam suam ordinavit principatum.» Haec ille; quibus verbis significat, Christum habuisse quidem dominium temporale totius Mundi, sed indirecte: directe autem solum dominium spirituale; quare in eod. lib. III, cap. 49. non dicit Auctor ille, posse Pontificem summum absolute imponere tales omnibus Christianis, et castra civitatesque destruere, sed tantum in casu, quo id requireret conservatio Christianitatis: ad quod faciendum sufficit ea, quam summus Pontifex habet, amplissima spiritualis potestas in omnem Christianum Orbem. Ad illud autem quod S. Thomas scribit in II. sent. d. 44. esse videlicet in Romano Pontifice apicem utriusque potestatis, spiritualis et temporalis; responderi potest duobus modis. Primo

loqui S. Thomam de potestate, quam Romanus Pontifex habet in ditione temporali Ecclesiae Romanae. Dixerat enim paulo antea, in his quae pertinent ad salutem animae, magis obediendum esse potestati spirituali, quam saeculari, contra vero in his quae pertinent ad bonum civile, magis obediendum esse potestati saeculari, quam spirituali. Deinde subjungit exceptionem, nisi forte potestati spirituali etiam potestas saecularis conjungatur, ut in Pontifice Romano, in quo est apex utriusque potestatis. Quia enim Pontifex Romanus non solum est Pastor Ecclesiae, sed etiam est Princeps saecularis mularum provinciarum; ideo in illis provinciis, tum in spiritualibus, tum in civilibus, magis obediendum est summo Pontifici, quam ulli alteri potestati, sive spirituali, sive saeculari. Secundo responderi potest: velle S. Thomam in Papa esse apicem utriusque potestatis respectu totius Orbis Christiani, sed non eodem modo: apicem enim spiritualis potestatis esse in eo directe, ac per se; apicem vero potestatis saecularis esse in eodem indirecte, et consequenter: neque enim probabile est, S. Thomam existimasse, in rebus mere civilibus magis obediendum esse summo Pontifici, quam proprio Regi, etiam in provinciis Romanae Ecclesiae temporaliter non subjectis; contrarium enim aperte colligitur ex rescriptis ipsorum Pontificum supra citatis, quibus S. Thomas sine dubio non repugnat. Id igitur solum voluit S. Thomas, ut in rebus etiam civilibus magis obediatur summo Pontifici, quam Principi saeculari, si ex rebus illis civilibus pendeat salus animarum: non autem absolute quoniam potestati spirituali summi Pontificis amplissima conjuncta est, saltem indirecte et consequenter, amplissima potestas disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum, ut in seq. c. demonstrabimus. Porro hanc esse mentem S. Thomae persuadet mihi, tum quod supra notavimus, testimonium illud S. Thomae, quo affirmat, Clericos esse exemptos a tributis privilegio Principum saecularium: tum consensus sectatorum ejusdem S. Thomae: video enim summo consensu doceri a discipulis S. Thomae sententiam illam, quae tribuit Pontifici potestatem in temporalia, solum indirecte et consequenter, ut patet ex Petro de Palude, Joanne de Turrecremata, Joanne Parisiensi, Thoma Cajetano, Francisco Victoria, Dominico a Soto, Bartholomaeo Medi-

na, et aliis, quos non est ullo modo credibile, a vestigiis S. Thomae, in tanta re discedere voluisse. Neque difficile esset, alios Theologos, qui contrariam sententiam tueri videntur, ad concordiam cum caeteris revocare: nam ipse etiam Augustinus Triumphus, qui apertissime tribuere videtur summo Pontifici temporalem potestatem in Orbem terrarum universum, explicat se tamen in quaest. 4. de pot. Pontif. art. 7. in responso ad ult. ubi dicit, potestatem temporalem aliter esse in Pontifice, ac in Rege: in Pontifice enim esse ut in confirmante et corrigente; in Rege vero ut in administrante. Et clarius art. 8. scribit, Papam habere spirituale potestatem, sed per eam disponere etiam de temporalibus. Et art. 9. demonstrat, Christum non fuisse Regem temporalem, sed spiritualem.

Pari ratione Alvarus Pelagius, videtur quidem in 1. p. sui operis de planctu Eccles. art. 13. et Christum, et ejus Vicarium Regem temporalem totius Mundi facere voluisse; tamen in II. p. ejusdem operis art. 17. et aperte et copiose docet, Christum in terris non habuisse temporale dominium totius Mundi, sed regnum spirituale tantum: et Romanum Pontificem Christi Vicarium directe ac proprie non habere potestatem temporalem, sed spiritualem, quamvis per eam possit etiam temporalia gubernare, cum id requirit necessitas spiritualis. Sic etiam Durandus in lib. de orig. jurisdict. quaest. 3. in resp. ad 3. arg. habet haec verba: « Dicendum est, quod qui dicit, Christum non habuisse omnem potestatem spiritualem, et temporalem, contradicit Evangelio. » Et infra: « Post resurrectionem Christus commisit Petro regimen Ecclesiae totum, quantum necessarium erat, et expediebat ad regimen totius Ecclesiae, et quia utraque potestas temporalis et spiritualis necessaria est; ideo utramque potestatem contulit Petro. » Haec ille, qui paulo infra explicat se, et ait: « Isti sunt veri termini jurisdictionis spiritualis et temporalis a fundatione Ecclesiae, quos transgredi non licet, quia jurisdictio temporalis nullo modo se extendit ad spiritualia, de quibus nihil novit: jurisdictio vero spiritualis se extendit ad spiritualia, de quibus nihil novit: jurisdictio vero spiritualis se extendit ad actiones hominum circa temporalia, quae ordinantur ad spiritualia tanquam ad finem. » Et infra: « Nec propterea dicere intendimus, quod Chris-

tiani Principes, seu Reges ab Ecclesia teneant terras suas, sive Regna in feudum, sicut aliqui quandoque male crediderunt: sed solum precise volumus dicere, quod regimen Regum, et quorumcumque Principum Christianorum subest regimini Ecclesiae in tantum, quod si cedat in subversionem Fidei, aut honorum morum; correctio et directio ipso jure pertinet ad Ecclesiam. » Haec ille.

S. quoque Bonaventura in lib. de Eccles. hierarchia p. II, cap. 1. scribit, summum Pontificem posse Imperatorem et Reges deponere, ut qui supremam habeat in Orbe Christiano potestatem: et tamen ipse idem in eodem lib. p. 1, cap. 3. prope finem dicit, potestatem Episcoporum esse pure spiritualem, potestatem autem Regum pure temporalem: et cap. 1, p. 2. iterum repetit, potestatem sacerdotalem, et ipsius etiam summi Pontificis, esse penitus spiritualem, sed majorem temporali, ita ut temporalis sit subjecta spirituali, non contra; quae est sententia et confessio omnium Catholicorum. Denique, ut omittam Recentiores, primi, qui temporalem potestatem summo Pontifici ex Christi institutione tribuunt, videntur esse Hugo de S. Victore in II. lib. de Sacram. p. 2, cap. 4. et S. Bernardus lib. IV de Consider. cap. 4. hos enim secuti sunt Alexander, Bonaventura, Henricus, Durandus, et alii posteriores. Porro Hugo scribit quidem, a potestate spirituali, quae in summo Pontifice potissimum residet, corrigi et judicari temporalem Regum potestatem: tamen in eodem loco disertis verbis scribit, caput potestatis temporalis esse Regem, quemadmodum caput potestatis spiritualis est Papa. S. vero Bernardus lib. IV de Consider. utrumque gladium, spirituale et temporalem, dicit esse summi Pontificis: tamen in multis locis ejusdem operis aperte demonstrat, Pontificis maximi potestatem proprie spiritualem esse, non temporalem, lib. I de Consider. cap. 5: « In criminibus, inquit, non in possessionibus est potestas vestra; » l. II, cap. 5: « Esto, inquit, ut alia quaecumque ratione haec tibi vendicos (bona videlicet temporalia, quae habet Ecclesia ex dono Principum terrenorum) sed non Apostolico jure, nec enim ille tibi dare, quod non habuit, potuit »: et cap. 6: « Exi in Mundum; ager enim est Mundus, isque creditus tibi: exi in illum, non tanquam Dominus, sed tanquam villicus; » lib. III, cap. 1: « Eis

(Apostolus videlicet) tu successisti in haereditatem, ita tu haeres, et Orbis haereditas: at quatenus haec te portio contingat, aut contigerit illos, id sobria consideratione pensandum; non enim per omnem reor modum, sed sane quadantenus, ut mihi videtur, dispensatio tibi super illum credita est, non data possessio. » Denique in ipso l. IV, cap. 4. utrumque gladium tribuit S. Bernardus Ecclesiae, sed spirituales ponit in manu Pontificis, temporalem in manu Principum terrenorum; utrumque tamen dicit esse Ecclesiae, tum quia uterque servire debet Ecclesiae, tum quia gladius temporalis gladio spirituali subjectus est, ut in seq. cap. declarabitur.

CAPUT VI.

Papam habere summam temporalem potestatem indirecte (1).

Explicanda est sententia Theologorum, deinde etiam probanda. Quantum ad Primum, asserimus, Pontificem ut Pontificem, etsi non habeat ullam mere temporalem potestatem, tamen habere in ordine ad bonum spirituale summam potestatem disponendi de temporalibus rebus omnium Christianorum: id quod permulti explicant per similitudinem ad artem franiafactoriam, et equestrem, et similes. Ut enim duae illae artes sunt inter se diversae, quia distincta habent objecta, et subjecta, et actiones; et tamen quia finis unius ordinatur ad finem alterius; ideo una alteri praestit, et leges ei praescribit: ita videtur potestas Ecclesiastica et politica distinctae potestates esse; et tamen una alteri subordinata, quoniam finis unius ad finem alterius natura sua refertur.

At haec similitudo non est omnino conveniens: nam in illis artibus inferior est solum

propter superiorem, adeo ut sublata superiore tollatur coadiviva etiam inferior: si enim non sit ars equestris, certe supervacanea est ars franiafactorum faciendorum. At potestas politica non est solum propter Ecclesiasticam, nam etiam Ecclesiastica non esset, adhuc politica esset, ut patet in Infidelibus, ubi est vera potestas temporalis, et politica, et tamen sine ordine ad aliquam veram potestatem Ecclesiasticam et spiritualem.

Est igitur alia similitudo longe aptior in nobis ipsis, qua hoc ipsum explicat Gregorius Nazianzenus in Orat. ad pop. tim. percul. et Princ. irascen. Et post eum Hugo de S. Victore lib. II de Sacram. par. 2, cap. 4. Thomas Waldensis lib. II doct. Fid. cap. 78. Joannes Driedo lib. II de libert. Christ. c. 2. Victoria et Sotus loc. not. Ut enim se habent in homine spiritus et caro, ita se habent in Ecclesia duae potestates: nam caro et spiritus sunt quasi duae Respublicae, quae et separatae et conjunctae inveniri possunt. Habet caro sensum et appetitum, quibus respondent actus et objecta proportionata, et quorum omnium finis immediatus est sanitas. Et bona constitutio corporis: habet spiritus intellectum et voluntatem, et actus atque objecta proportionata, et pro fine animae sanitatem et perfectionem: invenitur caro sine spiritu in brutis, invenitur spiritus sine carne in Angelis.

Ex quo apparet, neutrum esse praecise propter alterum. Invenitur etiam caro adjuncta spiritui in homine, ubi quae unam personam faciunt, necessario habent subordinationem et connexionem: caro enim subest, spiritus praestit, et licet spiritus non se misceat actionibus carnis, sed sinat eam exercere omnes suas actiones, et in brutis exercet; tamen quando eae officium fini ipsius spiritus, spiritus carni imperat, eamque castigat, et si opus est, indicit jejunia, aliasque afflictiones, etiam cum detrimentum aliquo et debilitatione ipsius corporis, et cogit linguam ne loquatur, oculos ne videant, etc.

(1) In observationibus contra infallibilitatis definitionem, c. v. Dupanloup ex indirecta potestate arguit, quam exhibet ut principum terrorem; sed vehementer, ne dicam pueriliter, errat. Potestas indirecta non pendet ab infallibilitate, sed a primatu et cadit solummodo in peccatum. Peccator confessorio conscientiam aperit; in dubio confessorius recurrit ad episcopum et episcopus ad Papam qui supremum pronuntiat iudicium. Pontificale iudicium directe de peccato statuit, indirecte de peccato annexis, et praevalet ratione supremae potestatis, non infallibilitatis. Infallibilitas autem Pape est admittenda, in discentibus factis, tantum cum decernit de factis *dogmaticis* et de factis *canonisationis*, sed non cum agitur de conscientiae casibus.

Pari ratione si ad finem spiritus obtinendum, necessaria sit aliqua carnis operatio, et ipsa etiam mors; spiritus imperare potest carni, ut se ac sua exponat, ut in Martyribus videmus.

Ita prorsus politica potestas habet suos Principes, leges, judicia, etc. et similiter Ecclesiastica suos Episcopos, canones, judicia. Illa habet pro fine, temporalem pacem, ista salutem æternam. Inveniuntur quandoque separata, ut olim tempore Apostolorum, quandoque conjuncta, ut nunc: quando autem tunc conjuncta unum corpus efficiunt, ideoque debent esse connexa, et inferior superiori subjecta et subordinata. Itaque spiritualis non se miscet temporalibus negotiis, sed sinit omnia procedere, sicut antequam essent conjuncta, dummodo non obsint fini spirituali, aut non sint necessaria ad eum consequendum. Si autem tale quid accidat, spiritualis potestas potest et debet coercere temporalem omni ratione ac via, que ad id necessaria esse videbitur.

Ut autem magis in particulari explicemus hæc omnia, comparanda est potestas Papæ spiritualis cum personis iudicium, seu Principum secularium, cum legibus eorum civilibus, et cum eorum foro et judiciis.

Quantum ad personas, non potest Papa ut Papa ordinarie temporales Principes deponere, etiam justa de causa, eo modo quo deponit Episcopos, id est, tanquam ordinarius Iudex: tamen potest mutare regna, et uni auferre, atque alteri conferre, tanquam summus Princeps spiritualis, si id necessarium sit ad animarum salutem, ut probamus.

Quantum ad leges, non potest Papa ut Papa ordinarie condere legem civilem, vel confirmare, aut infirmare leges Principum, quia non est ipse Princeps Ecclesiæ politicus: tamen potest omnia illa facere, si aliqua lex civilis sit necessaria ad salutem animarum, et tamen Reges non velint eam condere: aut si alia sit noxia animarum salutem, et tamen Reges non velint eam abrogare.

Itaque optima est regula, quam tradit Glossa ad cap. Possessor, de reg. Jur. in Sexto, que talis est. Quando de eadem re contrariae inveniuntur leges Imperatorie et Pontificiæ, si materia legis est res animarum periculum concernens, abrogatur lex Imperatoria per Pontificiam. Et hoc modo lex

Pontificia, que habetur cap. Fin. de præscript. abrogavit legem Imperatoriam, que habetur in Cod. de præscript. 30 vel 40 annorum, etiam cum mala fide, qui non poterat servari sine mortali peccato. At quando materia legis est res temporalis non concernens animarum periculum, non potest lex Pontificia abrogare legem Imperatoriam, sed utraque servanda est; illa in foro Ecclesiastico, ista in foro civili.

Quantum ad judicia, non potest Papa ut Papa ordinarie judicare de rebus temporalibus: recte enim Bernardus Eugenio lib. I de Consider. dicit: « Habent hæc infima et terrena Judices suos, Reges et Principes terræ. Quid fines alienos invaditis? Quid falce vestram in alienam messem extenditis? »

Item: « In criminibus, non in possessionibus potestas vestra. » At nihilominus in casu quo id animarum salutem necessarium est, potest Pontifex assumere etiam temporalia judicia, quando nimirum non est ullus qui possit judicare, ut cum duo Reges supremi contendunt, vel quando qui possunt, et debent judicare, non volunt sententiam ferre. Unde ibidem Bernardus: « Sed aliud est, inquit, incidenter excurrere in ista, aliud vero incumbere istis, tanquam dignis tali, et talium intentione rebus. » Et Innocentius III cap. Per venerabilem, qui fil. sint legit. dicit, jurisdictionem temporalem solum casualiter Pontificem exercere.

CAPUT VII.

Rationibus probatur Theologorum sententia.

Hæc igitur sententia dupliciter probari potest, rationibus et exemplis.

Prima ratio ejusmodi est. Potestas civilis subjecta est potestati spirituali, quando utraque pars est ejusdem Reipublicæ Christianæ; ergo potest Princeps spiritualis imperare Principibus temporalibus, et disponere de temporalibus rebus in ordine ad bonum spirituale: omnis enim Superior imperare potest inferiori suo.

Quod autem potestas politica non solum, ut Christiana, sed etiam ut politica, sit subjecta Ecclesiastica, ut talis est; Primo, demonstratur ex finibus utriusque. Nam finis

temporalis subordinatur fini spirituali, ut patet: quia felicitas temporalis non est absolute ultimus finis; et ideo referri debet in felicitatem æternam: constat autem ex Aristotele lib. I Ethic. c. 1. ita subordinari facultates ut subordinantur fines.

Secundo, Reges et Pontifices, Clerici et Laici non faciunt duas Reipublicas, sed unam, id est, unam Ecclesiam: sumus enim omnes unum corpus, Rom. XII et I. Cor. XII; at in omni corpore membra sunt connexa et dependentia unum ab alio: non autem recte asseritur, spiritualia pendere a temporalibus; ergo temporalia a spiritualibus pendent, illisque subjiciuntur.

Tertio, Si temporalis administratio impedit spirituale bonum; omnium iudicio tenetur Princeps temporalis mutare illum modum administrandi, etiam cum detrimento temporalis boni; ergo signum est, subjectam esse temporalem potestatem spirituali.

Neque satisfaceret qui responderet: teneri Principem illum ad mutandam rationem suæ administrationis, non propter subjectionem, aut subordinationem ad spirituales potestatem, sed solum propter ordinem charitatis, quo tenemur anteponeere majora bona minoribus; nam propter ordinem charitatis non tenetur una Reipublica pati detrimentum, ne simile detrimentum patiatur alia Reipublica nobilior. Et unus privatus, qui tenetur dare omnia sua bona pro conservatione suæ Reipublicæ, non tenetur tamen similiter facere propter Rempublicam alienam, quamvis nobiliorem. Cum ergo teneatur Reipublica temporalis pati detrimentum propter spirituales; signum est, eas non esse duas diversas, sed unius et ejusdem partes, et unam alteri subjectam.

Neque etiam valet si quis dicat: Principem temporalem teneri pati detrimentum pro bono spirituali, non propter subjectionem ad Rempublicam spirituales, sed quia aliqui noceret suis subditis, quibus malum est amittere spiritualia pro temporalibus. Nam etiamsi non subditi, sed homines alterius regni patientur notabile damnum in spiritualibus, propter administrationem temporalis alicujus Regis Christiani, tenetur ille mutare suum modum administrandi, cujus rei nulla alio ratio reddi potest, nisi quia sunt ejusdem corporis membra, et unum alteri subjectum.

Secunda Ratio. Reipublica Ecclesiastica debet esse perfecta, et sibi sufficiens in or-

dine ad suum finem: tales enim sunt omnes Reipublice bene institutæ: ergo debet habere omnem potestatem necessariam ad suum finem consequendum: sed necessaria est ad finem spirituale potestas utendi, et disponendi de temporalibus rebus, quia aliqui possent mali Principes impune fovere hæreticos, et evertere religionem; igitur et hanc potestatem habet.

Item. Potest quælibet Reipublica, quia perfecta et sibi sufficiens esse debet, imperare alteri Reipublicæ non sibi subjectæ, et eam cogere ad mutandam administrationem, imo etiam deponere ejus Principem, et alium instituire, quando non potest aliter se defendere ab ejus injuriis; ergo multo magis poterit spiritualis Reipublica imperare temporali Reipublicæ sibi subjectæ, et cogere ad mutandam administrationem, et deponere Principes, atque alios instituire, quando aliter non potest bonum suum spirituale tueri; et hoc modo intelligenda sunt verba S. Bernardi lib. IV de Consider. et Bonifacii VIII in Extrav. Unam sanctam, de major. et obed. ubi dicunt, in potestate Papæ esse utrumque gladium. Volunt enim significare, Pontificem habere per se et proprie gladium spirituales, et quia gladius temporalis subjectus est spirituali, posse Pontificem Regi imperare, aut interdicare usum gladii temporalis, quando id requirit Ecclesiæ necessitas.

Sic enim habent B. Bernardi verba, que Bonifacius imitatus est: « Quid tu (inquit, Papam alloquens) denuo usurpare gladium tentes, quem semel jussus es ponere in vaginam? quem tamen tuum negat, non satis mihi videtur attendere verbum Domini, dicentis sic: Convertite gladium tuum in vaginam. Tuus ergo, et ipse, tuo forsitan nutu, et si non tua manu evaginandus, aliquo in nullo modo ad te pertinet et is, dicentibus Apostolis: Ecce gladii duo hic, non respondisset Dominus, Satis est, sed, Nimis est. Uterque ergo Ecclesiæ, et spiritualis scilicet gladius, et materialis, sed is quidem pro Ecclesiæ, ille vero et ab Ecclesiæ exercendus est. Ille sacerdotis, is militis manu. sed sane ad nutum Sacerdotis, et jussu Imperatoris. » Ubi etiam notandum, quod cum hæretici reprehendunt Bonifacii Extravagantem, ut erroneam, arrogantem, tyrannicam (sic enim de ea passim loquuntur) monendi sunt, ut cogitent, eadem esse Bernardi verba in lib. de Consider. ubi tamen sine adulatione lo-

quitur, ut Calvinus lib. IV Inst. c. 11, §. 10. dicat, ita loqui in libris illis Bernardum, ut veritas ipsa loqui videatur.

Tertia ratio. Non licet Christianis tolerare Regem infidelem, aut hæreticum, si ille conetur pertrahere subditos ad suam hæresim, vel infidelitatem; at judicare, an Rex pertrahat ad hæresim, necne, pertinet ad Pontificem, cui est commissa cura religionis, ergo Pontificis est judicare, Regem esse deponendum, vel non deponendum.

Probatum hujus argumenti propositio ex cap. XVII Dent. ubi prohibetur populus eligere Regem qui non sit de fratribus suis, id est, non Judæum, ne videlicet pertrahat Judæos ad idolatriam; ergo etiam Christiani prohibentur eligere Regem non Christianum: nam illud præceptum morale est, et naturali equitate nititur. Rursum, ejusdem periculi et damni est eligere non Christianum, et non deponere non Christianum, ut notum est; ergo tenentur Christiani non pati super se Regem non Christianum, si ille conetur avertere populum a Fide. Adde autem istam conditionalem, propter eos Principes infideles, qui habuerunt dominium supra populum suum, antequam populum converteretur ad Fidem: si enim tales Principes non conentur Fideles a Fide avertere, possent quidem privari dominio ex sententia S. Thomæ in 2. 2. q. X. art. 10. sed Ecclesia non semper eos privat, vel quia non habet vires, vel quia non judicat expedire. At si isti iidem Principes conentur avertere populum a Fide, omnium consensu possunt, et debent privari suo dominio.

Quod si Christiani olim non deposuerunt Neronem, et Diocletianum, et Julianum Apostatam, ac Valentem Arianum, et similes, id fuit quia deerant vires temporales Christianis. Nam quod aliqui jure potuissent id facere, patet ex Apostolo I. Corinth. VI, ubi jubet, constitui novos iudices a Christianis temporalium causarum, ne cogentur Christiani causam dicere coram iudice Christi persecutore: sicut enim novi iudices constitui potuerunt; ita et novi Principes et Reges propter eandem causam, si vires adfuerint.

Præterea tolerare Regem hæreticum, vel infidelem conantem pertrahere homines ad suam sectam, est exponere religionem evidetissimo periculo: *Qualis enim est Rector*

(1) Eccl. X, 2. — (2) Luc. XIV, 26.

civitatis, tales et habitantes in ea (1), unde est illud: *Regis ad exemplum totus componitur arbis*. Et experientia idem docet: nam quia Hieroboam flex idololatra fuit, maxima etiam regni pars continuo idola colere cepit, III. Reg. XII, et post Christi adventum, regnante Constantino, florebat fides Christiana; regnante Constantio, florebat Arianismus; regnante Juliano, iterum restoruit Ethnicismus; et in Anglia nostris temporibus, regnante Henrico, eipostea Eduardo, totum regnum a Fide quodammodo apostatavit; regnante Maria, iterum totum regnum ad Ecclesiam rediit; regnante Elizabetha, iterum regnare cepit Calvinismus, et vera exulare religio.

At non tenentur Christiani, imo nec debent cum evidenti periculo religionis tolerare Regem infidelem. Nam quando jus divinum, et jus humanum pugnant; debet servari jus divinum omissio humano: de jure autem divino est servare veram Fidem et religionem, quæ una tantum est, non multe; de jure autem humano est, quod hunc aut illum habeamus Regem.

Denique, cur non potest liberari populus Fidelis a jugo Regis infidelis, et pertrahentis ad Infidelitatem, si conjux Fidelis liber est ab obligatione manendi cum conjuge Infideli, quando ille non vult manere cum conjuge Christiana, sine injuria Fidei, ut aperte deducit ex Paulo I ad Corinth. VII Innocentius III cap. Gaudeamus, extra de divort. non enim minor est potestas conjugis in conjugem, quam Regis in subditos, sed aliquanto etiam major.

Quarta ratio. Quando Reges et Principes ad Ecclesiam veniunt ut Christiani fiant, recipiuntur cum pacto expresso, vel tacito, ut sceptrum sua subjiciant Christo, et polliceantur se Christi Fidem servaturos et defensoruros, etiam sub pena regni perendi; ergo quando fiunt hæretici, aut religioni obsunt, possunt ab Ecclesia judicari, et etiam deponi a principatu, nec ulla eis injuria fiet, si deponantur. Nam non est idoneus Sacramentum Baptismi, qui non est paratus Christo servire, et propter ipsum amittere quidquid habet; ait enim Dominus, Lucæ XIV: *Si quis venit ad me, et non odit patrem, et matrem, et uxorem, et filios, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus* (2). Præterea Ecclesia nimis graviter erraret, si

admitteret aliquem Regem, qui vellet impune fovere quamlibet sectam, et defendere hæreticos, ac evertere religionem.

Quinta ratio. Cum Petro dictum est: *Pasce oves*, Joan. ult. data est illi facultas omnis, quæ est Pastori necessaria ad gregem tuendum; at Pastori necessaria est potestas triplex, nimirum, una circa lupos, ut eos arceat omni ratione qua poterit; altera circa arietes, ut si quando cornibus lædant gregem, possit eos recludere et prohibere, ne gregem ulterius præcedant; tertia circa oves reliquas, ut singulis tribuat convenientia pabula; ergo hanc triplicem potestatem habet summus Pontifex.

Ergo tria quæuntur argumenta ex hoc loco; primum sit. Lupi qui Ecclesiam Domini vastant, hæretici sunt, ut patet ex illo Matt. VII: *Attendite a falsis Prophetis etc.* (1) si ergo Princeps aliquis ex ove, aut ariete fiat lupus, id est, ex Christiano fiat hæreticus, poterit Pastor Ecclesiam eum arceare per excommunicationem, et simul jubere populo, ne eum sequatur; ac proinde privare eum dominio in subditos.

Alterum vero sit. Potest Pastor arietes furiosos destruentes ovile separare et recludere: Princeps autem est aries furiosus destruens ovile, quando est Catholicus Fide, sed adeo malus, ut multum obsit religioni et Ecclesie, ut si Episcopatus vendat, Ecclesiam diripiat etc. ergo poterit Pastor Ecclesiam eum recludere, vel redigere in ordinem ovium.

Tertium argumentum est. Potest Pastor ac debet omnes oves ita pascere, ut eis convenit; ergo potest ac debet Pontifex omnibus Christianis ea jubere, atque ad ea cogere, ad quæ quilibet eorum secundum statum suum tenetur, id est, singulos cogere, ut eo modo Deo serviant, quo secundum statum suum debent: debent autem Reges Deo servire defendendo Ecclesiam, puniendoque hæreticos et schismaticos, ut Augustinus docet in ep. 50. ad Bonif. Leo epist. 73. ad Leonem Augustum, et Gregorius lib. II, ep. 61. ad Mauri. ergo potest, ac debet Regibus jubere, ut hoc faciant, et nisi fecerint, etiam cogere per excommunicationem, aliasque commodas rationes. Vide plura apud Nicolaum Sanderum lib. II, cap. 4. de visib. Monarch. ubi etiam multa ex iis, quæ diximus, invenies.

CAPUT VIII.

Idem probatur exemplis.

Nunc ad exempla veniamus. Primum est II. Paralip. XXVI, ubi legimus, Oziam Regem, cum Sacerdotum officium usurparet, a Pontifice fuisse de Templo ejectum; et cum propter idem peccatum lepra a Deo percussus fuisset, coactum etiam fuisse ex urbe discedere, et regnum filio renuntiare. Quod enim non sponte sua, sed ex sententia Sacerdotis urbe, et regni administratione privatus fuerit, patet; nam legimus Levit. XIII: *Quicumque, inquit lex, maculatus fuerit lepra, et separatus est ad arbitrium Sacerdotis, solus habitabit extra castra*. Cum ergo hæc fuerit lex in Israel, et simul legamus II. Paralip. XXVI Regem habitasse extra urbem in domo solitaria, et filium ejus in urbe judicasse populum terræ; cogimur dicere, fuisse eum ad arbitrium Sacerdotis separatum, et consequenter regnandi auctoritate privatum. Si ergo propter lepram corporalem poterat Sacerdos olim Regem judicare, et regno privare; quare id non poterit modo propter lepram spiritualem, id est, propter hæresim, quæ per lepram figurabatur, ut Augustinus docet in quæst. Evang. lib. II, quæst. 40. præsertim cum I. Corinth. X Paulus dicat, contigisse Judæis omnia in figuram?

Secundum est II. Paralip. XXIII, ubi cum Athalia tyrannice occupasset regnum, et foveret cultum Baal, Joiada Pontifex vocavit centuriones et milites, et jussit eis, ut Athalam interficerent, quod et fecerunt, et pro ea Joas Regem creavit: quod enim Pontifex non suaserit, sed jusserit, patet ex illis verbis IV. Reg. XI: *Et fecerunt centuriones juxta omnia, quæ præceperat eis Joiada Sacerdos*. Item ex illis II. Paralip. XXIII: *Egressus autem Joiada Pontifex ad centuriones et Principes exercitus, dixit eis: Educite eam* (Athalam Reginam) *extra septa templi, et interficiatur foris gladio*. Quod autem causa hujus depositionis et occisionis Athaliz, non solum tyrannus ejus fuerit, sed etiam quod foveret cultum Baal, patet ex illis verbis,

(1) Matth. VII, 15.